

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Karpe tärn i Stora mossen.

Foto: © Tommy Karlsson

Bevarandeplan för Natura 2000-området Stora Mossen (Igelfors) SE0230374

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Syftet är att hejda utrotningen av djur och växter samt att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Utpekandet av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att bevara de utpekade värdena i områdena långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar i vårt land regelbundet cirka 60 av de fåglar som listas i bilaga 1 i fågeldirektivet.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta görs i särskilda bevarandeplaner, men beskrivningen kan också ingå i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen finns en beskrivning av området med bevarandesyfte och bevarandemål för de naturtyper och arter som ska bevaras, och det ska framgå hur skyddet kan bidra till en gynnsam bevarandestatus för naturtyperna och arterna. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, till exempel skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen underlättar förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken genom att den ger viktig information om området till bland annat markägare, myndigheter, exploitörer och naturvårdsförvaltare.

Bevarandeplanen utarbetas och fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Det gäller även för de bevarandeåtgärder och den naturvårdsskötsel som kan krävas för att bevara värdena, i den mån markägare eller andra brukare inte har möjligheten eller skyldigheten via andra lagar eller avtal att göra detta (till exempel miljöersättningar). Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras - den är ett "levande dokument". Det gör det möjligt för alla att bidra med ny kunskap och synpunkter genom att kontakta Länsstyrelsen.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Framtida naturvårdsarbete kan komma att leda till ytterligare ny kunskap som i sin tur kan leda till behov av justeringar av Natura 2000-områdets gränser, naturtyper eller arter. Vid förvaltning och tillståndsprövning är det viktigt att utgå från de befintliga värdena, inte bara de regeringsgodkända, varför det är av vikt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit bli regeringsgodkända ännu.

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av till exempel skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, till exempel skyddsbeslut för naturreservat. Reglerna enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller i Natura 2000-områden.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller utpekade arter i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön eller utpekade arter i området. Det är påverkan på de naturmiljöer och/eller arter som skyddas i området som är grunden för prövningen oavsett var källan till störningen ligger geografiskt. Detta regleras i miljöbalken (7 kap 27-29§§). Tillståndskravet aktualiseras när en verksamhet eller åtgärd kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt, det vill säga när det finns risk för skada.

Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka naturvärdena i Natura 2000-området behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls dock samråd med Skogsstyrelsen istället. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

För verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsskötsel och naturvårdsförvaltning av ett Natura 2000-område, i syfte att långsiktigt bevara de naturtyper och/eller arter som skyddas, krävs inte tillstånd.

Innehåll

	Sida
Området	5
7140 - Öppna mossar och kärr	10
9010 - *Taiga.....	13
91D0 - *Skogsbevuxen myr.....	16
3160 - Myrsjöar.....	18
A094 - Fiskgjuse, <i>Pandion haliaetus</i>	19
A236 - Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>	21
A409 - Orre, <i>Tetrao tetrix</i>	22
A127 - Trana, <i>Grus grus</i>	24
Dokumentation	26

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Bevarandeplan för Natura 2000 - området SE0230374 Stora mossen (Igelfors)

Kommun: Finspång

Områdets totala areal: 392,1 hektar

Markägareförhållande: Privat

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-06-27

Regeringsbeslut, historik:

Regeringen föreslår att området är av gemenskapsintresse (pSCI): 2004-04

Regeringen förklarar området som särskilt skyddsområde (SPA): 2004-04

Fastställts som ett område av gemenskapsintresse (SCI): 2005-01

Regeringen förklarar området som ett särskilt bevarandeområde (SAC): 2014-01

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

7140 - Öppna mossar och kärr

9010 - *Taiga

91D0 - *Skogsbevuxen myr

3160 - Myrsjöar

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

A409 - Orre, *Tetrao tetrix*

A127 - Trana, *Grus*

*) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura 2000-bevarandearbete.

Området

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i området.

Prioriterade bevarandevärden:

Inom området prioriteras naturtypen öppna mossar och kärr (7140) samt naturtypen skogsbevuxen myr och taiga. Naturvärden som ska bevaras och utvecklas i området är främst en öppen myr med en intakt hydrologi och randskog. Bland träden ska det finnas gott om äldre och grova träd (bland annat tall) samt död ved.

Motivering:

Stora mossen är en stor, mångformig och representativ myr som bibehållit hydrologin intakt trots viss påverkan. I myrmarken finns en rik och representativt fågelfauna och en rik flora.

Prioriterade åtgärder:

- Undanta skog från trakthyggesbruk och ej bruka randskogen mot myrmark.
- Långsiktigt säkerställa skydd och skötsel av skogliga naturvärden.
- Vid behov röja igenväxningsvegetation på den öppna myren.

Beskrivning av området

Stora mossen väster om Igelfors utgörs av ett stort komplex av kärr, mossar och fastmarker. Större delen av myren är ett topogent kärr med både fastmattor och mjukmattor. Längs kanterna finns zoner av svagt välvda mossar och öblandmyrar. Mossarna kan vara såväl öppna som tallbevuxna. I sydost ligger den lilla gölen Karpe tärn. Någon gång förekommer stråk av sumpskog längs kanterna, bevuxna av björk och tall med inslag av senvuxna granar. Våtmarken sluttar mot sydost, enligt kartan är lutningen mellan fem till tio meter på en cirka tre kilometer lång sträcka från nordväst till sydost. Avrinning sker främst i sydöstra delen men ett avlopp finns även i norr vid före detta Storängen samt i sydväst mot Långsjön. Lutningen med ställvis rörligt vatten kan lokalt ge något rikare förhållanden för mossor och kärlväxter.

Spritt över området finns ett fyrtiotal fastmarksöar av olika storlek, dessutom går ett antal halvöar ut i myren. På de större öarna bedrivs det skogsbruk och även i omgivningarna pågår skogsbruk där hyggen ibland går ända fram till myrens kant. Mossar med ett slutet skikt av tall har ofta skvatram och odon i buskskiktet. Öppna mossar är oftast bevuxna av ristuvor med arter såsom ljung, kråkris, tranbär, rosling, hjortron, räffelmossa, rostvitmossa, tallvitmossa, rubinwitmossa och myrmylia. Speciellt ut mot myrens kanter är tuvull vanlig. I kärret och på gungflyn växer trådstarr, dystarr, vitag, vattenklöver, kallgräs, tuvsäv, storsileshår, rundsileshår, tuvull, sotvitmossa och orkidén myggblomster. I kärren förekommer även orkidén Jungfru Marie nycklar och vid Karpe tärn finns uppgifter om korallrot.

Enkelbeckasin, ljungpipare, ängsplomlärka, tofsvipa, trana, gräsand, knipa, ormvråk, grönbena, skogsduva, ringduva, gök, buskskvätta, törnskata, hämpling, spillkråka och skogssnäppa har tidigare noterats häckande på

myren eller i omgivningarna. Orrspel förekommer årligen. Vid Gultebo väster om myren har storspov åtminstone tidigare häckat och tidvis uppehållit sig på myren. Färskas uppgifter om häckfågelfaunan saknas till stor del.

Längs sydvästra kanten och delvis över myren löpte tidigare en luftledning. Denna är nu borttagen men stubbarna efter stolparna står kvar. Spåren efter de motorfordon man använt är mycket tydliga. Där ledningen tidigare gick fram finns en spång över myren.

Stora mossen är relativt svårtillgänglig med privatägda, bommade tillfartsvägar. Områdets vildmarksprägel är givetvis en stor kvalitet men för friluftslivet i stort är intresset begränsat.

Det saknas registrerade forn- och kulturlämningar i området, det gäller även projektet "Skog och historia". Landskapet med dess spår av en tidigare markanvändning är dock värt att framhäva även ur kulturhistorisk synpunkt. Häradskartan (karta 3, sist i dokumentet) visar några områden som nyttjades för myrslätter. Den största ytan finns i myrens nordspets (Storängen, se nedan) där det idag är delvis skogbevuxet. I den södra gränsen mellan äng och myr kan man än idag se spåren av en gärdesgård i myren. Slätter har även förekommit i ett mindre område längs västra sidan samt i sydost nära Vargnäset där två gårdar legat.

Sista kartan i bilaga 1 visar en del historiska namn från "Carta över hemmanen Gultebo, Elgjöhult och Kasteberg" från 1822. Även de övriga små vattnen i myren hade på den tiden namn (Trollhatten respektive Lilla Wiksjön). Dessutom benämndes en skogbevuxen ö i myren "Wägglusön". Möjligen finns här en uppstickande fastmark vilket dock inte är synligt i dagens kartor. Några övriga namn är Korpön som än idag utgör gräns mellan flera fastigheter i myrens sydöstra del. I närheten ligger Karpe tärn, det ligger nära till hands att tro att även det namnet kommer av "korp" från början? Myrslättern i norr benämndes Storängen och var beväxt med "fnuggvall och starr" där fnugg tycks ha varit benämningen på stagg. Flera torp eller mindre gårdar har funnits kring myren, i norr Skogstorp, i väster Snåret och i sydost två gårdar vid Vargnäset.

Områdets bevarandemål

Naturtyps- och artspecifika bevarandemål preciseras under respektive naturtyp och art.

Utöver bevarandemålen för naturtypen är målsättningen för området är att naturvärden kopplade till skogen behöver öka och att även en större andel av skogen i området långsiktigt kommer få så höga naturvärden att den kan bli naturtypsklassad.

Vad kan påverka området negativt

Naturtyps- och artspecifika hotbilder preciseras under respektive naturtyp och art.

Gemensamt för alla "skogsnaturtyper" (9010 och 91D0):

- Exploatering i eller i anslutning till området.
- Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, plantering och användandet av främmande träslag.

- Tillförsel av kalk eller aska. Kan ge skador på vegetationen, främst områdets mossor och lavar.
- Dikning och större markskador inom eller i anslutning till området. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras.
- Fragmentering. I den mindre skalan kan exempelvis skogsbilvägar leda till fragmentering av vissa organismers populationer, medan andra organismer påverkas negativt när skogsbestånden blir alltför isolerade i landskapet.
- Våtdeposition av kemiska ämnen. Vissa kemiska ämnen har förmågan att direkt skada organismer, andra påverkar indirekt naturmiljön. Till exempel kväveföreningar är skadliga för svampar och lavar, samtidigt som de har en gödande effekt vilket kan ge förändringar i vegetationen. Andra skadliga ämnen är svavel- och metallföreningar.
- Brist på naturlig störning. Arter förekommer ofta bara i vissa stadier i skogens utveckling. Om den naturliga dynamiken uteblir kan det få som följd att de ingående arternas habitat försvinner. Detta gäller särskilt brand som verkar över stora ytor, men andra viktiga dynamiska processer är översvämning, vind, påverkan av däggdjur och angrepp av insekter och svamp.
- Viltbetesskador. Onaturligt höga stammar av älg och annat hjortvilt som kan förhindra förnygring av vissa trädslag.
- Främmande(invasiva) arter som har potential att skada eller konkurrera ut den lokalt naturliga floran och faunan.
- Körskador i samband med till exempel skogsbruk. Skadorna kan förändra vegetationen och spåren påverkar dessutom hydrologin (dränerar vattnet).

Områdets bevarandeåtgärder

Art- eller naturtypsspecifika åtgärder preciseras under respektive naturtyp.

Tabell 1: En generell sammanställning av bevarandeåtgärder omnämnda i den aktuella bevarandeplanen.

Bevarandeåtgärd	När	Var	Prioritet
Bedömning utav myrens röjningsbehov och därefter röjning av igenväxningsvegetation	Inom fem år därefter vid behov	Naturtypen 7140	1
Undanta skog från trakthyggesbruk och ej bruka randskogen mot myrmark	Kontinuerligt	Ej naturtypsklassad skogsmark i området samt randskog mot myren	1
Långsiktigt säkerställa skydd och skötsel av skogliga naturvärden	Inom tre år	Alla skogsnaturtyper inom området	1
Naturvårdsbränning eller motsvarande åtgärder som uppfyller liknande ekologisk funktion	Vid behov	I naturtypen Taiga samt ej naturtypsklassad skogsmark	2
Undanta befintliga rovfågelboträd samt ett antal lämpliga rekryteringsträd från skogsbruk	Inom fem år	I Natura 2000-området och lämpliga kringliggande marker	2
Frihuggning av äldre vidkroniga träd	Vid behov	Hela Natura 2000-området	2
Skapa ett varierat trädskikt genom till exempel plockhuggning	Vid behov	Främst ej naturtypsklassad skogsmark	2
Gynna återväxten av lövträd	Vid behov	Hela Natura 2000-området utom naturtypen 7140	2

Reglering av skydd och skötsel:

Enligt 7 kap 28 § a MB krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder (i eller utanför) som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. I och med att området är Natura 2000-område krävs samråd med Länsstyrelsen/Skogsstyrelsen vid avverkningar och röjningar som kan påverka naturvärdena negativt, även huggningar av enstaka värdefulla träd eller bortförsl av grov död ved. Vid samråd som rör skogsbruksåtgärder i skog kontaktas Skogsstyrelsen.

Idag är endast någon procent av skogen i hela området skyddat genom att markägaren har avsatt skogen inom ramen för sina frivilliga avsättningar. Eftersom det idag inte finns något annat skydd av trädvärdena samt att de typiska arterna inom Natura 2000-området är beroende av äldre träd och död ved ("fri utveckling" av skogen), bör Länsstyrelsen utreda om Natura 2000-området Stora mossen kan få ett förstärkt skydd.

Bevarandeåtgärder:

Ej naturtypsklassade skogar i området är förhållandevis starkt påverkade av tidigare skogsbruk. Dessa behöver undantas trakthyggesbruk och randskogen mot myren ska lämnas kvar. Detta för att inte påverka naturtyperna inom området negativt. Ju större andel av skogen inom området som undantas betydande skogsbruk desto fler naturvärden kommer långsiktigt att utvecklas eller sprida sig till även brukade delar. I dessa oklassade skogar kan det även vara aktuellt eller till om med mycket lämpligt med naturvårdsåtgärder som bränning.

Igenväxning av gran kan bli ett problem i skogsnaturtyper som ej är grandominerade. Om igenväxning av gran blir ett betydande problem i de delar som domineras av andra trädslag behöver det åtgärdas genom till exempel röjning av gran.

För att stärka naturvärdena inom områdena samt bidra till ett mindre intensivt skogsbruk kring Natura 2000-områdena bör myndigheterna (främst Skogsstyrelsen) informera om och främja användandet av gröna skogsbruksplaner, trakthyggesfritt skogsbruk, skogscertifiering eller frivilliga avsättningar i angränsande marker.

På grund av högt betetryck från klövvilt kan det behövas åtgärder som förbättrar återväxten av lövträd inom hela området.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Bevarandestatus beskriver läget för naturtyperna i landet som helhet, medan *bevarandetillståndet* beskriver aktuellt läge inom Naturaområdet. Dessa beskrivs närmare under respektive naturtyp och art längre fram i planen. Här redovisas en sammanställning av bevarandetillståndet inom området.

Tabell 2: Naturtypsareal och förekomst av Natura 2000-arter inom Natura 2000-området. **Blå färg** innebär en förändring av art- eller arealförekomst jämfört med regeringsgodkända uppgifter angivna inom parentes. Länsstyrelsen kommer att föreslå förändringarna vid lämpligt tillfälle. *) = Prioriterad art eller naturtyp i EU:s Natura2000-bevarandearbete. Prioriteringen kan skilja sig från prioriteringen i det specifika området.

Naturtyp/art	Hektar/Förekomst	Bevarandetillstånd
7140 - Öppna mossar och kärr	218	Okänt
9010 - *Taiga	19	Otillfredsställande
91D0 - *Skogsbevuxen myr	76	Otillfredsställande
3160 - Myrsjöar	1	Gynnsamt
A094 - Fiskgjuse, <i>Pandion haliaetus</i>	X	Okänt
A236 - Spillkråka, <i>Dryocopus martius</i>	X	Okänt
A409 - Orre, <i>Tetrao tetrix</i>	X	Gynnsamt
A127 - Trana, <i>Grus grus</i>	X	Okänt

Uppföljning

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket samt Havs- och vattenmyndigheten. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000-naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

7140 - Öppna mossar och kärr

Arealen 218 hektar är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen är heterogen och omfattar fattiga till intermediära (ombrotrofa och minerotrofa), öppna eller mycket glest trädbevuxna myrar. De myrtyper eller myrelement som kan inkluderas är plana eller svagt välvda mossar och tillhörande lagg-kärr, nordlig mosse, plana till lutande kärr samt torvbildande mader (sumpkärr). Torvtäcket är normalt minst 30 centimeter djupt men torven kan vara tunnare i unga myrar. Gungflyn, mjukmattegolv med vanligen mossrik vegetation som på grund av luftvävnad i rotsystemet flyter på vatten eller lös gyttja, ingår oavsett torvdjup.

Morfologiska strukturer i torven är sällsynt och utgörs i så fall av mindre tubbildningar. Det högre trädskiktet bestående ska inte ha mer än 30 procent krontäckning. Naturtypen kan tidigare ha påverkats av mindre mänskliga ingrepp men myrens hydrologi och hydrokemi är inte starkt generellt påverkad av antropogena ingrepp. Slätter kan bedrivas i naturtypen. Naturtypen kan delas in i två undergrupper: svagt välvda mossar eller kärr och gungflyn.

Stora mossen väster om Igelfors utgörs av ett stort komplex av kärr, mossar och fastmarker. Större delen av myren är ett topogent kärr med både fastmattor och mjukmattor. Längs kanterna finns zoner av svagt välvda mossar och öblandmyrar. Mossarna kan vara såväl öppna som tallbevuxna. I sydost ligger den lilla Karpe tärn. Någon gång förekommer stråk av sumpskog längs kanterna (se vidare i den allmänna beskrivningen ovan).

Bevarandemål

Arealen av öppna mossar och kärr (7140) ska vara minst 218 hektar. Våtmarkens hydrologi ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. En eller flera störningar som orsakar positiva effekter ska förekomma som till exempel periodvis översvämning, bete, slätter, tramp, bäverdämmen med mera.

Torvbildning ska ske aktivt i myren och hydromorfologiska strukturer som är väl förknippade med naturtypen ska förekomma. Mosseplanet ska vara öppet utan indikation på att det sker igenväxning av vass, buskar eller träd eller annan vegetation, krontäckningen ska variera från helt öppet till måttligt. Täta bestånd av vass ska inte förekomma i mosseplanet.

Våtmarkens randskog ska lämnas orörd för att bibehållas eller utvecklas mot naturskogskaraktär. Hydrokemin ska vara utan betydande antropogen påverkan (oligotrof med en god vattenkvalité). Typiska och karaktäristiska arter ska kunna fortleva långsiktigt i området och det ska finnas en art- och individrik förekomst av dessa arter inom följande grupper: kärlväxter (till exempel starr och skvattram); mossor (mestadels vitmossor).

Naturtypen är särskilt viktig för de utpekade arterna trana och orre men även till exempel grönbena.

Vad kan påverka negativt

- Befintliga och tidigare genomförda ingrepp i form av dikning och andra markavvattande åtgärder liksom dämning påverkar naturtypens hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Även markavvattningsföretag och dämning i närliggande våtmarks- eller fastmarksmiljöer kan påverka naturtypen. Effekterna kan vara uttorkning ökad igenväxning och erosion.
- Torvbrytning är ett hot som riskerar att öka i takt med efterfrågan på torv som energikälla och jordförbättringsmedel.
- Anläggning av skogsbilvägar över eller i närheten av naturtypen kan förutom påverkan på den fysiska miljön påverka hydrologin och/eller hydrokemin i ett område.
- Skogsbruk i närområdet; avverkning av fastmarksholmar och randskogen förändrar hydrologi, lokalklimat och struktur i övergångszonen mellan myren och fast mark. Avverkning av närliggande fastmarksskog kan också orsaka läckage av näringsämnen ut på myren.
- Spridning av till exempel kalk, aska och gödningsämnen i naturtypen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser i naturtypens närhet kan också skada genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.
- Ökad våtdeposition av kväve gör att naturtypens vegetationssammansättning förändras med resultat att antalet vitmossor minskar, och andelen gräs, buskar och träd ökar.
- Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar med mera kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.
- Utebliven hävd eller röjning av igenväxningsvegetation.
- Naturtypens fåglar är känsliga för störning under häckningssäsongen.

Bevarandeåtgärder

Naturtypsspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

Slätter förekom tidigare på delar av myren och den användes troligen även som utmarksbete. Området hölls då troligen delvis öppet utav hävden. I dagsläget är det inte realistiskt att hävden skulle kunna återupptas i området, om det är möjligt skulle en mindre yta i norra delen som tidigare var slätteräng åter kunna börja slåttas. För att naturtypen ska upprätthållas räcker det sannolikt med att naturtypen sköts genom återkommande röjningar som håller naturtypen öppen. En bedömning utav myrens röjningsbehov behöver göras eftersom

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen öppna mossor och kärr återfinns i hela landet med tyngdpunkt i den boreala regionen. Den samlade förekomstarealen i hela landet är idag 25 848 kvadratkilometer och vilket arealmässigt är tillräckligt för att uppnå en gynnsam status men påverkan främst från tidiga dikningsföretag samt ett ökat nedfall av näringsämnen med nederbörden gör att bevarandestatusen sammanvägt anses (2013) vara otillfredsställande för naturtypen.

Stora mossen är i stort mycket lite påverkad av dränering men nordspetsen har en viss påverkan av myren skett. Flera av avloppen mot öster och sydost är av allt att döma naturliga trösklar. Generellt pågår en ökad igenväxning av öppna myrar. Enligt Länsstyrelsens (2010) egen utredning om den ökade igenväxningstakten på myrar framgår det att trädvolymen på myrar har ökat med över 150 procent i Östergötlands region under de senaste 20 åren. Även om Stora mossen är en relativt öppen och fuktig myr så pågår det troligen därför en långsam igenväxning i delar av myren, kanske på grund av en ökad våtdeposition eller upphörd hävd. Bevarandetillståndet för naturtypen öppna mossor och kärr i stora mossen anses som okänd eftersom en djupgående bedömning utav röjningsbehovet på myren behöver göras.

Figur 1. 7140 Öppen mosse, Stora mossen från norr med ett glest yngre trädskikt. Foto: ©Jens Johannesson.

9010 - *Taiga

Arealen 19 hektar är inte fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen förekommer främst i den boreala zonen på fuktiga näringsrika marker till torra och näringsfattiga. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30 till 100 procent och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg, ibland även med inslag av andra inhemska arter. Naturtypen taiga innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning. Det kanske viktigaste elementet för naturtypen är den döda veden som hyser en lång rad vedlevande svampar och insekter, dessutom är veden födosöks- och boplatser för många fågelarter. Naturtypen delas vanligen in i flera olika undergrupper beroende på dominerande trädslag samt successionsstadier.

Vid Stora mossen har drygt sju hektar bedömts utgöra taiga, främst på ett antal mindre myrholmar.

Figur 2. Del av taiga (nordlig barrskogstyp) på en liten myrholme i nordvästra delen av Stora mossen. Foto: Jens Johannesson.

Bevarandemål

Arealen av taiga (9010) ska vara minst 19 hektar. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark med ett olikåldrigt och flerskiktat trädskikt. Barrträd eller al ska dominera naturtypen. Övriga lövträd ska utgöra ett enstaka till måttligt inslag. Det ska minst finnas allmänt till rikligt med grov och

solbelyst död ved; till exempel torrträd, hålträd, liggande stockar, halvdöda träd eller branddödade träd. Förekomsten av äldre träd ska vara måttlig till riklig och det ska finnas en föryngring av ovan nämnda arter.

Hela eller delar av naturtypen ska vara påverkad av störningar så som skogsbrand, angrepp och stormfällning. Andra småskaliga naturliga processer som trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning är positivt och ska förekomma inom området. Igenväxningsvegetation ska inte tillåtas dominera i fältskiktet. Typiska och karaktäristiska arter ska kunna fortleva långsiktigt i området och det ska finnas en art- och individrik förekomst av dessa arter inom grupperna insekter (till exempel skalbaggar), mossor (till exempel vedtrappmossa), svampar (till exempel talticka) och lavar.

Naturtypen är särskilt viktig för de utpekade arterna spillkråka och orre.

Bevarandeåtgärder

Naturtypsspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

En utav de viktigaste störningarna i naturtypen är brand. Innan människan kontrollerade brandfrekvensen i landet brann taiga i Sverige med jämna mellanrum, i Östergötland brann skogen i genomsnitt med 20 till 50 års intervall. Därför ska naturtypen skötas med återkommande bränning som utgår utifrån områdets specifika geologiska och naturvårdsspecifika förutsättningar. Generellt ska naturtypen taiga i Östergötland brännas med högst 50 års mellanrum mellan naturvårdsbränningarna. I Stora mossen utgörs naturtypen av mindre åkerholmar. Troligen har skogen här brunnit sällan eftersom den delvis är skyddad av myren men är å andra sidan mycket lämplig för naturvårdsbränning eftersom den är omgärdad av en fuktig myr. Naturtypen bör därför i stort lämnas orörd men med möjlighet till naturvårdsåtgärder som bränning på delar av naturtypen, eller metoder som efterliknar effekterna av en naturvårdsbränning till exempel frihuggning/luckhuggning av yngre träd, nyskapande av död ved och bränning av mindre ytor.

Eftersom de typiska arterna inom Natura 2000-området är beroende av äldre träd och död ved ("fri utveckling" av skogen), bör Länsstyrelsen utreda om även denna del av Natura 2000-området kan få ett förstärkt skydd. Området är lämpligt att skydda genom en långsiktigt hållbar förvaltning av trädvärdena, vilket kan resultera i ekonomisk kompensation för markägaren.

Kvalitén på naturtypen i området behöver öka genom att antalet gamla träd (>120 år) ökar liksom mängden död ved. Målsättningen är även att naturtypsarealen inom natura 2000-området ska öka jämfört med nuvarande förhållanden (2017).

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen 9010 förekommer i hela landet med tyngdpunkten av utbredningen i den boreala zonen. Marker som normalt brukas som produktionsskogar tillhör ofta naturtypen taiga och det är endast i de fjällnära regionerna som det finns kvar betydande områden med äldre skog i sena successionsstadier. Naturtypen taiga (9010) har en negativ utveckling eftersom skogsbruket i marker med höga naturvärden och fjällnära skog fortsätter, dessutom har intresset för biobränslen, skogsgödsling och skogsodling med främmande trädarter ökat under senare år. Samtidigt har hänsynen vid skogsavverkning ökat och arealen skyddad skog har utökats. År 2013 var förekomstarealen av taiganaturtypen i hela landet 20 714 kvadratkilometer och för att naturtypen 9010 ska uppnå gynnsam bevarandestatus behövs det uppskattningsvis 42 985 kvadratkilometer. Bevarandestatusen för naturtypen taiga (9010) är idag dålig i den boreala regionen och utvecklingen är övervägande negativ.

I Stora mossens taiga förekommer olika former av död ved och äldre träd men andelen av dessa behöver öka. I området förekommer även den sällsynta garnlaven (NI). I naturtypen förekommer bland annat senvuxen gran och klibbal. Bevarandetillståndet anses som otillfredsställande eftersom andelen död ved och äldre träd behöver öka samt att skydd och skötsel av skogen inte är långsiktigt reglerat.

91D0 - *Skogsbevuxen myr

Arealen 76 hektar är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen omfattar myrar som är skogsbevuxna med skog med en krontäckning på minst 30 procent. Samtliga tallmossar räknas till denna typ, medan de skogsbevuxna kärren har en krontäckning på högst 70 procent. Trädskiktet domineras oftast av glasbjörk, tall och gran. Fältskiktet domineras av ris, halvgräs, och vitmossor.

Skogsbevuxen myr skiljs från andra fuktiga och våta skogstyper genom sin torvproduktion. Den skogsbevuxna myren är i allmänhet surare och fattigare, medan naturtypen sumpskog visar tecken på högre näringsrikedom i form av högre träd tillväxt och åtminstone smärre örtinslag.

Ofta hittar man den skogsbevuxna myren i anslutning till större våtmarksområden, och behandlas då som en del av dessa. Skogens hydrologi är naturligt och har inte haft betydande påverkan från till exempel markavvattning eller torvtäkt.

Kantzonen mellan trädklädd fattigmyr och öppen myr är ofta betydelsefull för insekter som kräver båda miljöerna. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium med undantag för de områden som har utsatts för naturliga störningsprocesser (eller motsvarande imiterade skötselåtgärder), där kan ekosystemet befinna sig i yngre successionsstadier. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen.

Naturtypen består av skogklädda mossar och kärr. Oftast dominerar tall tillsammans med glasbjörk trädskiktet och fältskiktet domineras som regel av risväxter som odon, skvattram, blåbär och tranbär ofta med inslag av tuvull. Naturtypen är viktig för skogsfågel som järpe, tjäder, orre och hackspettar då det finns gott om döda träd.

Bevarandemål

Arealen av skogsbevuxen myr (91D0) ska vara minst 76 hektar. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark med ett olikåldrigt och flerskiktat trädskikt. Tall ska präglade naturtypen. Andra trädarter (främst glasbjörk och gran) ska utgöra ett enstaka till måttligt inslag. Det ska finnas allmänt med grov och solbelyst död ved till exempel torrträd, hålträd, liggande stockar, halvdöda träd eller branddödade träd. Förekomsten av äldre träd ska vara måttlig till riklig och det ska finnas en föryngring av ovan nämnda arter. Naturtypen ska inte påverkas av dräneringsåtgärder och ska ha en naturlig hydrologi.

Omvälvande störningar så som angrepp, stormfällning, brand eller bete kan påverka naturtypens dynamik och struktur. Andra småskaliga naturliga processer som trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning är positivt och ska förekomma inom området. Vindskyddade skogsmiljöer med en hög och jämn luftfuktighet ska minst utgöra ett måttligt inslag samt att det ska finnas ett stabilt eller ökande torvtäcke. Igenväxningsvegetation (till exempel gran) ska inte tillåtas dominera i fältskiktet. Typiska och karaktäristiska arter ska kunna fortleva långsiktigt i området och det ska finnas en art- och individrik förekomst av dessa arter inom följande grupper: kärnväxter (till exempel starr, skvattram och tranbär) och mossor.

Naturtypen är särskilt viktig för de utpekade arterna spillkråka och orre.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka naturtypen negativt utöver hotbilden på sidan sex:

- Torvtäkt eller torvbrytning.
- Störd hydrologi genom till exempel dikning eller större markskador.

Bevarandeåtgärder

Naturtypsspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

Skogsbevuxen myr (91D0) är inte lika brandpräglad som taiga (9010) och därför är det inte nödvändigt att använda sig av aktiva åtgärder som naturvårdsbränning. Naturtypen ska därför till stor del lämnas till fri utveckling. Att delar av området skulle påverkas av naturvårdsåtgärder i intilliggande naturtyper eller av naturligt förekommande omvälvande störningar är långsiktigt positivt och ska ses som en del i den fria utvecklingen.

Igenväxning av gran kan vara ett problem i naturtypen, om igenväxning av gran blir ett betydande problem ska det åtgärdas med röjning.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen skogsbevuxen myr (91D0) förekommer i hela landet med en tyngdpunkt av utbredningen i den boreala zonen. År 2013 var förekomstarealen av skogsbevuxen myr i hela landet 20 786 kvadratkilometer, vilket anses vara tillräckligt för att naturtypen ska kunna bevaras långsiktigt. Bevarandestatus för naturtypen skogsbevuxen myr (91D0) anses som gynnsamt i den alpina och boreala regionen men otillfredsställande i den kontinentala regionen.

Vid stora mossen har omgivande skogsmark och även större myrholmar brukats rationellt. På den skogsklädda myrmarken har skogsbruket varit mindre omfattande och skogen utgörs främst av tallsumpskog med inslag av gran al och björk. Det finns ett visst inslag av död ved men andelen död ved behöver öka i naturtypen. Bevarandetillståndet anses som otillfredsställande eftersom andelen död ved behöver öka samt att skydd och skötsel av skogen inte är långsiktigt reglerat.

3160 - Myrsjöar

Arealen 1 hektar är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturliga sjöar och småvatten med relativt näringsfattigt vatten brunfärgat av torv eller humusämnen och ett naturligt lågt pH. Vegetationen är gles och ofta bestående av flytbladsväxter och akvatiska mossor. Stränderna består i huvudsak av myrvegetation det vill säga gles starr och flytande vitmossebestånd som i regel bildar gungfly. Naturtypen omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen.

Myrsjöar är normalt relativt små (ofta <10 hektar) och förekommer i hela landet, framför allt på organogena och näringsfattiga jordar i myrrika områden samt i skogslandskapet.

Myrsjöarna är naturligt lågproduktiva och vattnet är påverkat av humussyror, naturligt surt och brunfärgat. Även sjöar med lång omsättningstid (den tid vattnet stannar i sjön) som har klarare vatten men där typiska arter, strukturer och funktioner förekommer ingår också i naturtypen.

Myrsjöar som är påverkade av försurning och ökad humusbelastning ingår i naturtypen eftersom sjöns karaktär ofta består. Sjöar som sedan länge varit sänkta eller dämnda och upprätthåller vattenståndsfluktuationer med naturlig säsongsvariation ingår i naturtypen. Sjöar som är strakt påverkade av reglering eller dikning är normalt inte naturtyp eftersom strukturer och funktioner då är skadade.

Vid Stora mossen har tre vattenytor urskilts, dels Karpe tärn samt även de små vattenytorna som i äldre kartmaterial benämns Lilla Wiksjön och Trollhatten (se sista kartan i bilaga 1).

Bevarandemål

Arealen av Myrsjöar (3160) ska vara minst 1 hektar. Den hydrologiska regimen ska vara naturlig. Det ska finnas en naturliknande vattenståndsvariation som skapar en variation av strandmiljöer med hög biologisk mångfald. Halten av näringsämnen ska vara naturligt låg (oligotrof). Sjön ska ha en naturlig strandzon och närområde det vill säga opåverkad av dikning, negativ vattenståndsreglering och skoglig kontinuitet i anslutande skog.

Fri konnektivitet (fria vandringsvägar och flöde) mellan anslutande vattensystem ska finnas, eftersom det är nödvändigt för de vattenlevande arternas spridning och fortlevnad. Typiska och karaktäristiska arter ska kunna fortleva långsiktigt i området och det ska finnas en art- och individrik förekomst av dessa arter inom följande grupper: insekter (till exempel trollslända); kärlväxter (till exempel starr).

Vad kan påverka negativt

- Reglering påverkar vattennivåer och fluktuationer. Överdämning och/eller låga vattenstånd kan leda till erosion, försumpning och/eller igenväxning i strandzonen. Regleringskonstruktioner utgör dessutom ofta vandringshinder.
- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrens-förhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.

- Exploatering av strandområdet är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, till exempel avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet riskerar att försämra vattenkvaliteten.
- Kalkning av omgivande våtmarker förändrar de fysiska och kemiska förutsättningarna för strandmiljöernas naturligt förekommande arter. Kalkning av naturligt sura (icke antropogent försurade) tillflöden och sjöar påverkar förutsättningarna för de arter som är anpassade till naturligt sura förhållanden.
- Infrastrukturanläggningar kan orsaka grumling och utsläpp av miljöfarliga ämnen i diken och vattendrag uppströms. Broar och vägtrummor över in- och utflöden kan orsaka vandringshinder.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Naturtypen myrsjöar återfinns i hela landet med tyngdpunkt i den boreala regionen. I jämförelse med andra vattendrag är myrsjöarna mindre känsliga för mänsklig påverkan. Påverkan på naturtypen är dessutom generellt låg och naturtypen är utbredd och talrik. Den samlade förekomstarealen i hela landet är idag 1 607 kvadratkilometer och sammanvägt ansågs statusen (2013) vara tillräcklig för att uppnå långsiktigt gynnsam Bevarandestatus.

Bevarandetillståndet för naturtypen i Stora mossen är troligen gynnsamt. Idag finns inget som tyder på en betydande fysisk påverka av vattendraget eller strandzonen men ingen djupare analys av myrens vattendrag har gjorts.

A094 - Fiskgjuse, *Pandion haliaetus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Fiskgjusen är helt beroende av tillgång till öppet vatten inom sitt hemområde (havsmiljö, insjöar, älvar, åar) eftersom födan nästan uteslutande består av fisk. Den fångar endast ytligt gående fisk, ned till maximalt en halv meters djup.

Fiskgjusen fiskar i såväl eutrofa som oligotrofa sjöar liksom i större vattendrag och i grundare kustområden. Jaktframgången kan dock minska avsevärt om vattnet är alltför grumligt. I områden med enbart oligotrofa sjöar kan sämre tillgång på fisk medföra lägre reproduktion bland annat beroende på att gjusarna måste jaga över större arealer (längre bort från boplatsen).

Fiskgjusen är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. I nio av tio fall utnyttjas tall, där det stora risboet byggs i toppen av plattkronade, kraftiga träd, så att utsikt fås över omgivningen. Enstaka bon kan placeras i kraftledningsstolpar, stora torn eller på stora stenar i sjöar och vattendrag. Fiskgjusen är ofta störningskänslig vid boplatsen. Fiskgjusen kan jaga upp till någon mil från boplatsen. Flyttar mellan Sverige och Västafrika söder om Sahara.

Bevarandemål

Målsättningen bör vara att den svenska populationen inte minskar, det vill säga att vi inom landets gränser även fortsättningsvis har ett bestånd på minst 3 500 par, spritt över hela sitt utbredningsområde enligt ovan.

Vid stora mossen ska Fiskgjusen regelbundet häcka i eller i närområdet. Därför behöver det finnas god tillgång på lämpliga träd (vanligen äldre tall) för bobygge inom och/eller i landskapet kring Stora mossen. Det ska även finnas en rik tillgång på föda (fisk) i sjöarna i närområdet.

Vad kan påverka negativt

- Eftersom fiskgjusen ofta häckar vid stränder och på öar utgör ofta friluftsliv i boets omedelbara närhet ett hot.
- Exponeringen för klorerade kolväten har minskat sedan 1970-talet då dessa miljögifter orsakade en ökad fosterdödlighet och sönderruvning av ägg på grund av skalförtunning. Emellertid tillkommer nya typer av miljögifter i naturen vars effekter vi ännu vet litet om (till exempel bromerade flamskyddsmedel).
- Försurning av sjöar kan medföra sämre födotillgång samt en ökad exponering för giftiga metaller.
- Skogsavverkning utan hänsyn till fiskgjusens boträd eller framtida boträd utgör en fara inom vissa områden, eftersom tillgången på lämpliga träd då minskar.

Bevarandeåtgärder

Artspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

Fiskgjusen är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. I rådets förordning (EG) nr 338/97 regleras import och export samt försäljning av levande och döda exemplar av fiskgjuse. Sådan import och export samt försäljning får endast ske efter tillstånd från Jordbruksverket. Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder förvaring av levande exemplar av fiskgjuse. Fiskgjuse tillhör Statens vilt (33 § jaktförordningen (1987:905)). Exemplar som omhändertas eller påträffas döda eller dödas tillfaller Staten.

Befintliga fiskgjuseboplatser samt ett flertal mycket lämpliga rekryteringsträd (äldre tall) som inte är skyddade, bör undantas från skogsbruksåtgärder både innanför och utanför Natura 2000-området.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Beståndets storlek uppskattas till 4 100 par. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. Stabil de senaste tio åren även om arten har minskat lokalt inom vissa delområden troligen på grund av födokonkurrens från havsörnen. Fiskgjusen häckar i samtliga län utom på Gotland. I ett europeiskt perspektiv har Sverige ett stort ansvar för denna art då cirka 35 % av populationen häckar i Sverige.

I Östergötland förekommer fiskgjusen under mars till september och arten har ökat i förekomst. Hur tillståndet för arten är vid Stora mossen är dock okänt. Bevarandetillståndet är därför också okänt.

A236 - Spillkråka, *Dryocopus martius*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Födosöker ofta lågt i träd, stubbar och gärna i rotrötad gran efter hästmyror.

Tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 centimeter för asp och 40 centimeter för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur, bohålan är 35 till 45 centimeter djup och med oval ingångsöppning (8 till 13 centimeter i diameter), utnyttjas av en mängd djurarter förutom spillkråkan, till exempel storskrake, salskrake, knipa, skogsduva, ugglor, kaja, stare, mård, ekorre och fladdermöss.

Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100 till 1 000 hektar. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige.

Bevarandemål

Målsättningen är att det skall finnas ett häckande bestånd av spillkråka i hela landet nedanför fjällkedjan. Sverige bör kunna hysa minst 40 000 par, varav huvuddelen i de södra och mellersta delarna av landet.

I Stora mossen är bevarandemålet att minst ett par årligen häckar i eller i närområdet och att skogen i området hyser tillräckligt stor andel lämpliga substrat (bland annat asp, tall och död ved) för att vara ett lämpligt häcknings- och födosöksområde.

Vad kan påverka negativt

- Det största hotet mot spillkråkan är skogsbruket och näringsens allt större krav på skogsråvara. Minskad lövandel, ökad granandel och homogena bestånd i södra och mellersta Sverige missgynnar arten.
- Minskad medelålder i skogsbestånden i intensivt brukade trakter gör att tillgången på lämpliga boträd minskar.
- Eftersom spillkråkan i stor utsträckning livnär sig på hästmyror missgynnas den med största säkerhet av stubbrytning och GROT-uttag (GRenar Och Toppar).

Bevarandeåtgärder

Artspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

Spillkråkan är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av spillkråka, samt förvaring av levande exemplar. (Vissa undantagsregler finns angivna i artskyddsförordningen). Spillkråkan är upptagen i Bilaga II (strängt skyddade djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö).

I och kring Natura 2000-området är det viktigt att det finns god tillgång på grov asp och tall (stamdiameter, i brösthöjd, bör överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall). Asp, sälj samt sjuka och döende träd hyser ofta mycket föda för arten och en större andel av dessa substrat behöver finnas i skogen i och kring Natura 2000-området.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Spillkråka lever i barr- eller blandskog men även i ren lövskog (bokskog). Den förekommer från Skåne norrut till Norrbotten och Lule lappmark. Beståndet uppskattades till 29 000 par vid senaste beräkningen 2012. Spillkråkan och tillgången på lämpliga bo- och födotråd minskar generellt i landet. Arten klassades därför som nära hotad (NT) vid den senaste rödlistningen (2015).

Tillståndet för arten vid Stora mossen är dock okänt.

A409 - Orre, *Tetrao tetrix*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Orren är de öppna markernas skogshöna och häckar på hedar och mossar samt i tidiga successionsstadier efter kalhyggen och skogsbränder. I skärgårdsmiljö häckar arten på kala skär och öar och i fjälltrakterna kan den gå upp i fjällbjörkskogen. Liksom hos övriga skogshöns är god tillgång på insekter mycket viktig för kycklingarnas överlevnad. Björkknoppar är en viktig diet under vinterhalvåret. Under sommarhalvåret är dieten mer varierad, men vegetabilier dominerar, bland annat är blåbärsblom en viktig komponent.

Arten är en stannfågel och rör sig normalt inom ett hemområde i storleksordningen 25 till 75 kvadratkilometer.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt sett bör vara ett livskraftigt bestånd av minst 200 000 par och att arten inte försvinner som reproducerande från något län/landskap.

Orre ska årligen spela och häcka i området. Minst ett tiotal hannar ska årligen delta i arenaspele.

Vad kan påverka negativt

- Minskningen av ljunghedar i södra Sverige. I takt med att skogsarealen ökat och ljunghedarna försvunnit har orren minskat i flera områden. Negativt för orren har även varit försvinnandet av skogsbetet, genom att skogen blivit allt tätare och därigenom allt sämre som födosöksmiljö.
- De stora brandfält med efterföljande lövuppslag som förr med regelbundna intervall skapades i den boreala zonen, och som var mycket gynnsamt habitat för orren, saknas numera nästan helt eftersom naturliga bränder som regel snabbt blir släckta. I viss mån har orren erhållit en ersättningsbiotop i det storskaliga kalhyggesbruket, men med den inskränkningen att det efterföljande lövuppslaget som regel röjs och gallras bort och ersätts med barrträd.
- Totalt sett finns inte något hot mot artens fortlevnad i Sverige. Under storhyggestiden på 1960- och 1970-talen gynnades orren kortvarigt, speciellt i norra Sverige. Numera missgynnas orren troligen eftersom dagens hyggen har mindre areal och dessutom inte är lika öppna som tidigare på grund av naturvårdshänsyn. Ytterligare en bidragande orsak till att orren får allt svårare att upprätthålla starka bestånd är att småjordbruken i skogsbygderna läggs ned och skogsplanteras i en mycket stor omfattning.
- I södra Sverige är omloppstiden för hyggen och ungskogar alltför kort för att kunna hysa livskraftiga bestånd. Skogarna i södra Sverige är dessutom alltför täta för att passa orren. Särskilt i Götaland och Svealand har märkbara populationsminskningar konstaterats den senaste tioårsperioden. I Stockholms skärgård är orren numera närmast totalt försvunnen.
- Lövrika, luckiga och flerskiktade skogar har de senaste 50 åren blivit allt ovanligare genom skogsbrukets ändrade inriktning mot ensartade produktionsbarrskogar. Detta missgynnar orren som bland annat är mycket beroende av björkens knoppar vintertid.

Bevarandeåtgärder

Artspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

Orren får jagas på de tider som anges i bilaga 1 till jaktförordningen (1987:905). Övriga tider på året är den fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder import, export och försäljning av levande och döda exemplar av orre som är olagligt fångade eller olagligt dödade i Sverige. Där förbjuds också förvaringen av levande exemplar.

Jakten kan ha stor betydelse för orrens bevarandestatus i vissa landskapsavsnitt där den tidigare varit allmän men där kraftiga minskningar skett under senare tid. Vid Stora mossen förekommer spel vid minst en spelplats varje år och det är inte kartlagt om arten minskar eller ökar i området.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Den svenska populationen har uppskattats till minst 170 000 par (1990-talets mitt). Orren häckar i samtliga län men saknas på Öland där den sista fågeln rapporterades 1969. Har minskat kraftigt de senaste 30 åren (48 till 65 procent), men ökat de senaste 10 åren (4 till 38 procent). Populationen har dock varit relativt stabil de senaste 15 åren. Den svenska andelen av den europeiska populationen (inkl. europeiska Ryssland) är minst 20 procent.

Arten förekommer i området och arenaspel sker årligen på en eller flera platser i området under våren. Bevarandetilståndet anses därför som tillfredsställande.

A127 - Trana, *Grus grus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Tranan häckar på sankna sjö- eller havsstränder, på våta myrmarker, på sankna hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, det vill säga alltid omgärdat av vatten. När ungarna har kläckts rör sig fåglarna över större områden och under uppväxt- samt flyttningen födosöker fåglarna även frekvent på jordbruksmarker.

Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk med mera. Under höstflyttningen är ungarna beroende av föräldrarnas vägledning. En stor andel av tranorna övervintrar i korkeksmarker i Spanien. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen en kvadratkilometer. Tranan blir könsmogen vid tre till sex års ålder. Innan könsmognaden för ungtranorna en kringflackande tillvaro och samlas ofta i stora flockar. Övervintrar i Sydvästeuropa, främst i Spanien, men även i Portugal och Frankrike samt i Nordafrika.

Bevarandemål

Målsättningen nationellt bör vara att bevara det nuvarande starka tranbeståndet med häckande par i samtliga svenska landskap.

I Stora mossen ska tranan häcka årligen med i genomsnitt minst två par. Det ska även finnas god tillgång på lämpliga boplatser samt föda som rötter, skott, insekter, blötdjur och grodor.

Vad kan påverka negativt

- Arten missgynnas av torrläggning av våtmarker och igenplantering av odlingsmarker i skogsbygden.
- Förändringar av livsmiljöerna på övervintringsplatserna och längs artens flyttvägar.

Bevarandeåtgärder

Artspecifika åtgärder utöver bevarandeåtgärderna för området:

Tranan är fredad (3 § i jaktlagen (1987:259)). Fredningen gäller också dess ägg och bon. Enligt 1 a § Artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt störa fåglarna, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Det är även förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats. I rådets förordning (EG) nr 338/97 regleras import och export samt försäljning av levande och döda exemplar av trana. Sådan import och export samt försäljning får endast ske efter tillstånd från Jordbruksverket. Artskyddsförordningen (1998:179) förbjuder förvaring av levande exemplar av trana. Tranan är också upptagen i bilaga II (strängt skyddade

djurarter) i Bernkonventionen (konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö). Tranan är upptagen i bilaga 2 i Bonnkonventionen (flyttande arter). Tranan är upptagen i AEWA (African-Eurasian Waterbird Agreement).

Tranor födosöker också på åkrar och betesmarker. Det är därför värdefullt att så mycket jordbruksmark som möjligt hålls öppen och brukad kring de många torpställen som återfinns i trakten.

Bevarandestatus och bevarandetillstånd

Tranan har ökat markant den senaste 30-årsperioden, speciellt i Götaland och Svealand. Antalet häckande par uppgår till åtminstone 20 000 par. Därtill kommer ett stort antal icke könsmogna fåglar, vilka drar runt i Sverige under sommarhalvåret. Dessa senare fåglar kan vålla en del bekymmer för jordbruket och vid enstaka tillfällen har tillstånd för avskjutning av ett litet antal fåglar getts. De svenska tranorna utgör minst en fjärdedel europapopulationen. Sverige har därför ett stort ansvar för bevarandet av arten. Tranan häckar numera förhållandevis jämnt spridd i samtliga svenska län.

Arten förekommer frekvent i Stora mossen men det är inte känt hur många par som årligen häckar i området. Bevarandetillståndet anses därför som okänt, även om det troligen är gynnsamt.

Dokumentation

Webbsidor/databaser:

Artportalen, <https://www.artportalen.se>, (2017-03-06).

Länsstyrelsen Östergötland, <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland>, (2017-03-06).

Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/>, (2017-03-06).

Skyddad natur, <http://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>, (2017-03-06).

Ängs- och betesmarksinventeringen (TUVVA), <http://www.jordbruksverket.se/> (2017-03-06).

Dokument:

Finspång kommun, (2003), Naturvårdsprogram för Finspång kommun

Länsstyrelsen, (1980), Myrar i Östergötland, Rapport

Länsstyrelsen, (1994), Våtmarker i Östergötlands län, Finspångs, Motala och Norrköpings kommuner, Stencil.

Länsstyrelsen, (2010), MER TRÄD PÅ MYRARNA IGENVÄXNING DE SENASTE 20 ÅREN,
Länsstyrelsen i Dalarnas län Rapport 2010:4, Länsstyrelsen i Gävleborgs län Rapport 2010:3

Länsstyrelsen, (2013), Bevarandeplan för Stora mossen (Igelfors) SE0230374.

Naturvårdsverket, (2007), Myrskyddsplan för Sverige, SNV rapport 5670.

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för naturtyper och arter.

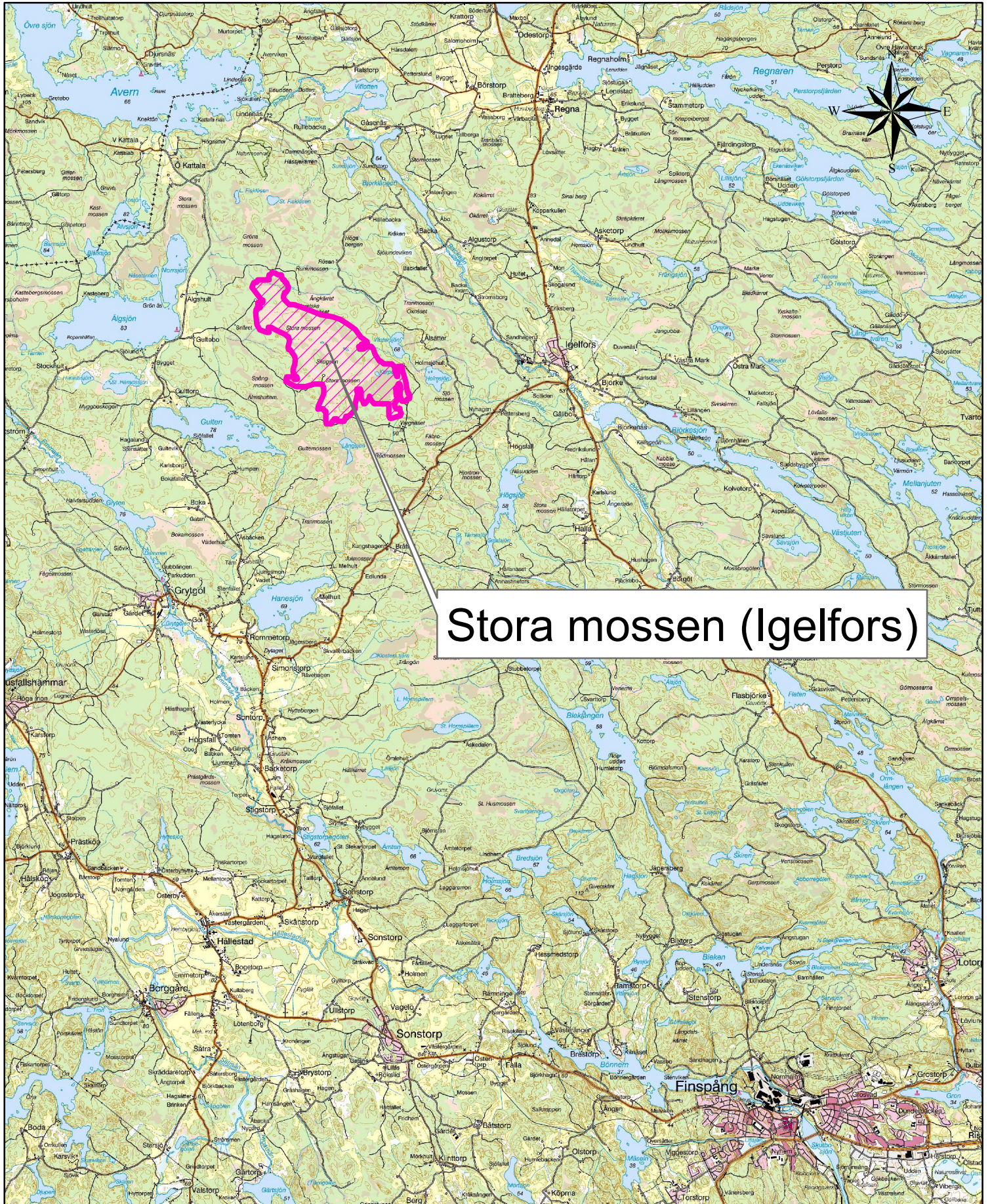
Wenche Eide (red.), Arter och naturtyper i habitatdirektivet - bevarandestatus i Sverige 2013, ArtDatabanken
SLU, Uppsala, 2014.

Bilagor:

Bilaga 1, Kartor över Natura 2000-området

Bilaga 1

Översiktskarta

Stora mossen (Igelfors)

0 1 05 2 100 4 200 6 300 Meter

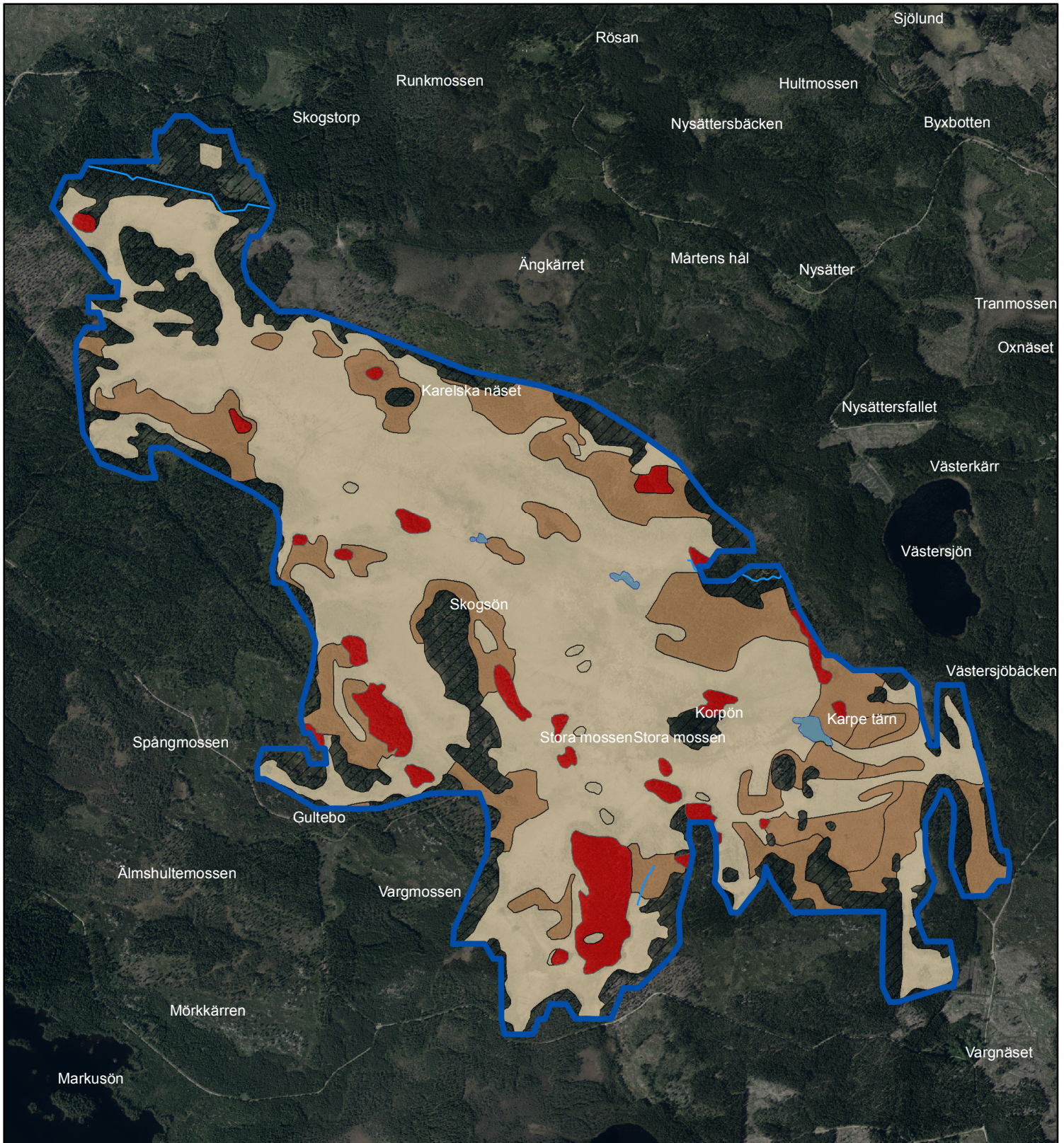

1:100 000

 Natura 2000-område (SCI)

© Naturvårdsverket &
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Natura 2000-naturtyper inom Natura 2000-området

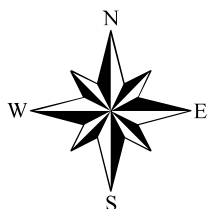

0 190 380 760 1 140 Meter

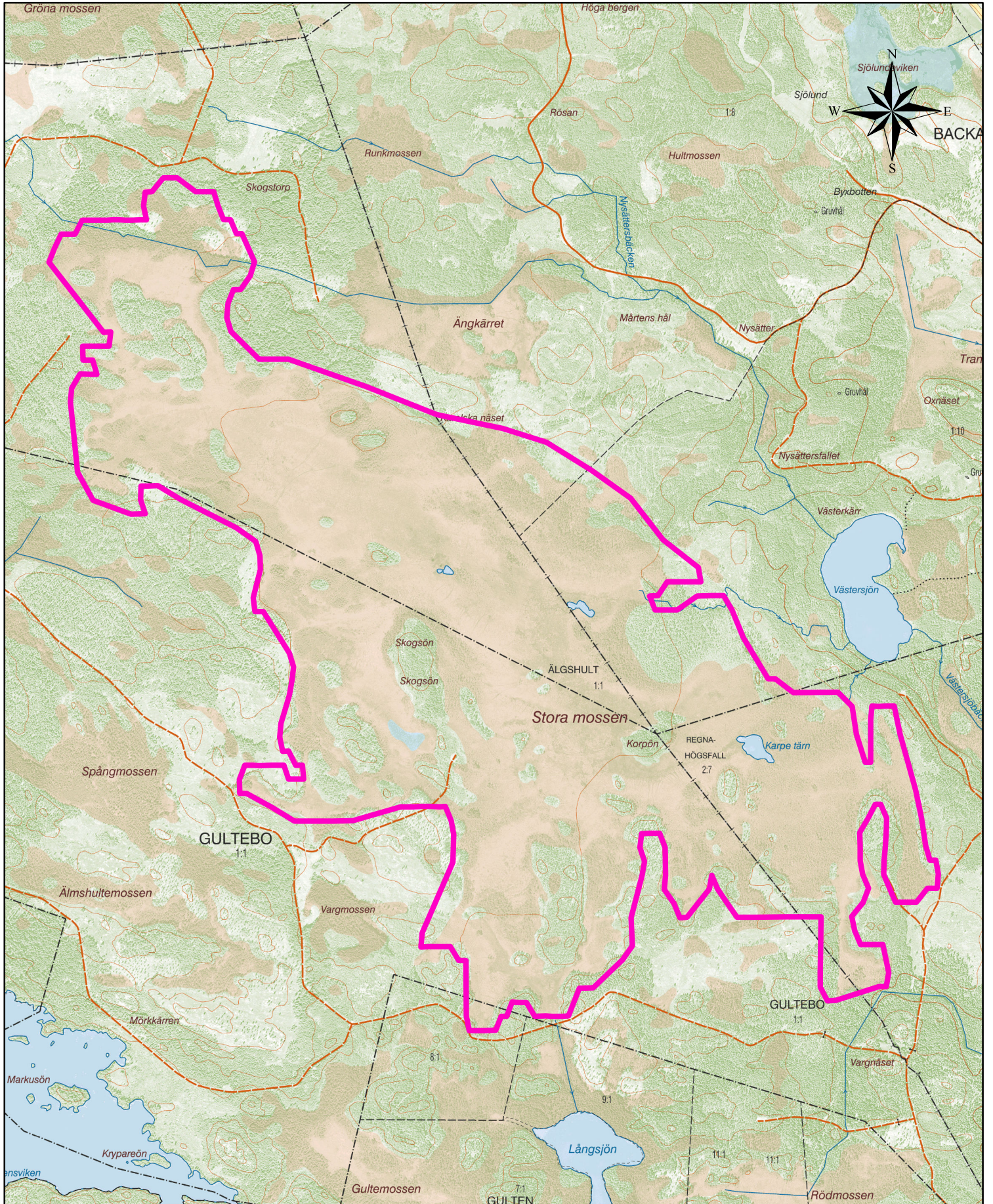
© Naturvårdsverket,
© Länsstyrelsen Östergötland &
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

1:17 772

- Natura 2000-område (SCI)
- Annan naturtyp 79 hektar
- 3160 - Myrsjöar 1 hektar
- 7140 - Öppna mossar och kärr 218 hektar
- 9010 - *Taiga 19 hektar
- 91D0 - *Skogsbevuxen myr 76 hektar

Ekonomisk karta

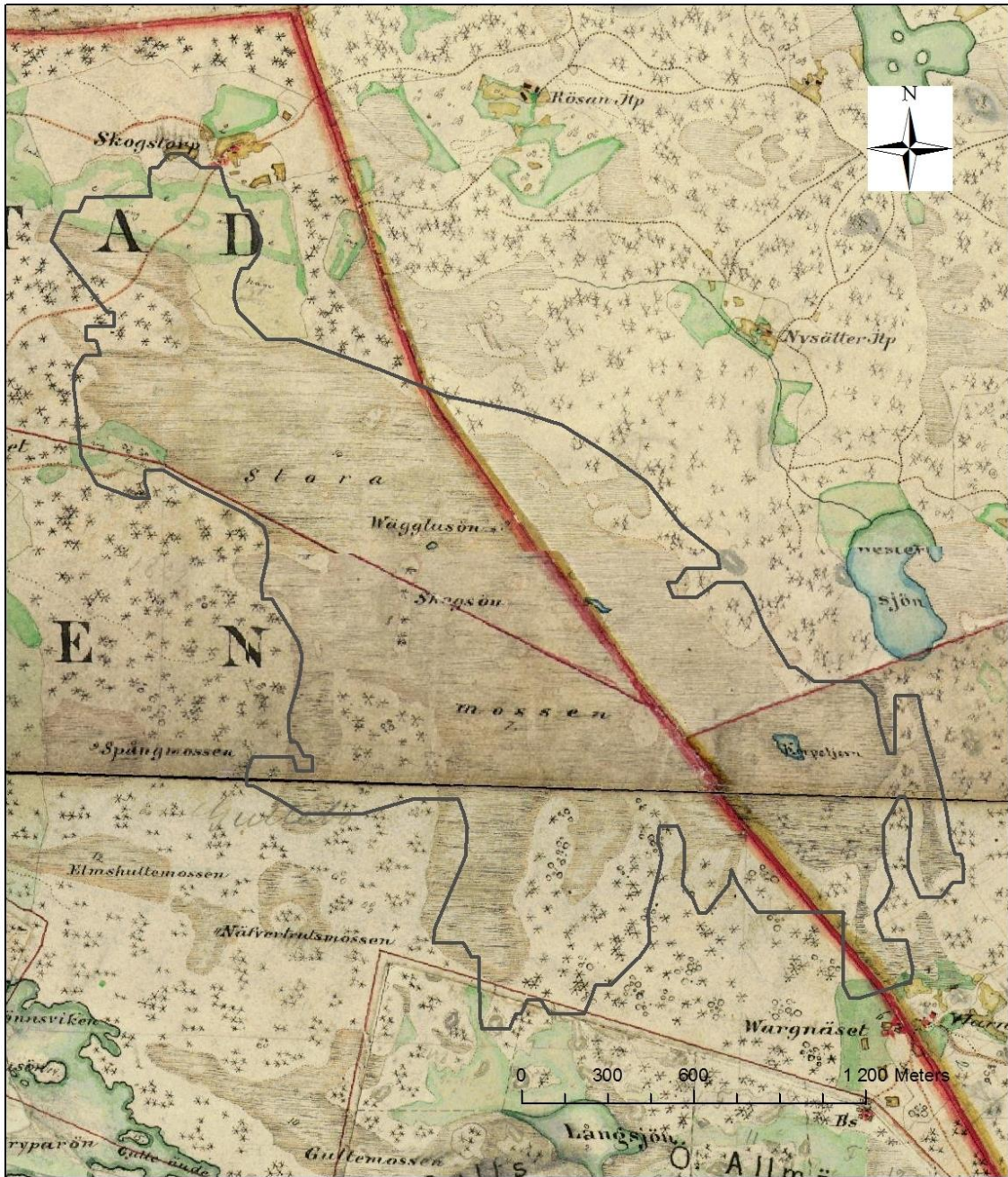
0 190 380 760 1 140 Meter

1:17 745

 Natura 2000-område (SCI)

Häradskartan (1860-70 talet).

Historiska namn vid Stora mossen

